

Muuttuva kansalaisuus – demokratia globaalissa murroksessa (2017 teema)

Kansallisen ja eurooppalaisen tason vuorovaikutukset muovaavat kansalaisuutta, demokraattista osallistumista sekä hallinto- ja politiikkarakenteita. Tutkimuksella etsitään vastauksia demokratian ja monitasoisen hallinnan - paikallisen, alueellisen, valtiollisen, eurooppalaisen ja globaalien tason - välisten vuorovaikutusten esille nostamiin kysymyksiin.

Teemassa haetaan tutkimuksen avulla ratkaisuja sekä suoran että edustuksellisen demokratian vahvistamiseksi tilanteessa, jossa kansalaisuus on muuttumassa monimuotoisemmaksi, väestörakenteen muutos etenee, ja jossa on jo näkyvissä polarisoitumista yhteiskunnallisessa osallistumisessa. Tutkimukseen perustuvia ratkaisuja kaivataan uusista demokraattista osallistumista edistävästä teknologisista, sosiaalisista ja muista innovaatioista. Tutkimus luo myös tietopohjaa nopean muutoksen oloissa tapahtuvalle päätöksenteolle esim. kansallisen turvallisuuden takaamiseksi myös odottamattomissa haasteissa.

Teeman taustaa

Suomalainen yhteiskunta on monikulttuuristunut ja monitasoistunut. Vielä 1990-luvulla Suomessa asui ja oleskeli vain vähän muita kuin Suomen kansalaisia, ja julkinen keskustelu käytiin paljolti samojen painettujen ja sähköisten tiedotusvälineiden kautta. Nykyisin Suomessa elää enemmän myös muita kuin Suomen kansalaisia ja yhteiskunnallinen keskustelu on sekä monipuolistunut että pirstaloitunut, mikä osaltaan johtuu myös viestintävälineiden ja keskustelutilojen eriytymisestä, yksilöllistymisestä ja yksityistymisestä. Kansalaisuus on muuttumassa. Eurooppalaisen integraation kautta osa kansallisuuden tunnusmerkeistä on siirtynyt eurooppalaiselle tasolle. Yhteinen valuutta ja ihmisten vapaa liikkuminen Schengen-alueella ovat muuttaneet kokemusta kansalaisuudesta.

Globalisaation monet ilmentymät yhdessä eurooppalaisen integraatiokehityksen kanssa tuovat uudenlaisia poliittisen hallinnan ja vallankäytön tapoja. Valtion toimintavapautta haastavat paitsi kansainväliset velvoitteet myös ylikansallisten yritysten ja järjestöjen toiminta sekä markkinaehtoisuuden kasvu. Monitasoisen hallinnan kehityskulku on johtanut ainakin osittain vallan siirtymiseen kansallisvaltiolta toisaalta vertikaalisesti sekä ylikansalliselle että alueelliselle tasolle ja toisaalta horisontaalisesti ei-valtiollisille toimijoille.

Kansallisvaltion suvereniteetin kaventuminen ja siihen liittyvä hallinnan murros vaikuttavat niin edustuksellisen kuin suorankin demokratian toimintaedellytyksiin. Niihin vaikuttaa myös äänestämiskäyttäytymisessä sekä muussa yhteiskunnallisessa osallistumisessa jo nyt havaittu eriytyminen, joka noudattaa kansalaisten sosioekonomiseen asemaan sekä mm. terveydentilaan, etniseen taustaan ja ikään liittyviä jakolinjoja.

Ratkaisuhakuinen tutkimus

Teemassa tehtävä tutkimus valaisee poliittisen järjestelmän toimivuuden ja hyväksyttävyyden mahdollisia ongelmakohtia ja uudistamismahdollisuuksia. Tutkimus etsii vastauksia tarpeeseen lähentää poliittisen järjestelmän instituutioita ja kansalaisia toisiinsa, vahvistaa demokraattista osallistumista sekä luottamusta eri väestöryhmien välillä ja suhteessa julkiseen valtaan.

Tutkimuksen avulla tunnistetaan ja kehitetään toimintatapoja, joilla voidaan sovittaa yhteen politiikanteon nopeatahtisuus ja globaalien haasteiden vaatima pitkäjänteisyys. Tutkimuksen avulla luodaan tietopohjaa nopean muutoksen oloissa tapahtuvalle päätöksenteolle sekä etsitään ratkaisuja, jotka turvaavat demokratian toiminnan ja kansallisen turvallisuuden myös odottamattomissa haasteissa.

Teemassa voidaan tutkia monitieteisesti ja -alaisesti esimerkiksi

- hallinto- ja politiikkarakenteiden vuorovaikutusta paikallisella, alueellisella, valtiollisella, eurooppalaisella tai globaalilla tasolla
- poliittisen ja hallinnollisen ohjauksen rooleja
- työmarkkinaosapuolten ja parlamentaarisen demokratian yhteensovittamista
- kansalaisuuden muutoksien vaikutusta yhteisöllisyyden kokemiseen ja keskustelukulttuuriin
- demokraattista prosessia ja siihen osallistumisen keinoja, joita voivat olla mm. teknologiset ratkaisut ja alustat, hallintorakenteet ja -prosessit sekä terveyteen, elinympäristöön ja eri ulkoisvaikutuksiin liittyvät tekijät
- tapoja kehittää ja tuottaa julkisia palveluja, jotta ne paremmin vastaisivat muuttuvan kansalaisuuden tarpeita ja tukisivat mm. ympäristöoikeudenmukaisuuden toteutumista sekä terveyden ja hyvinvoinnin tasa-arvoisuutta eri väestöryhmien kesken